

UMCS

UNIwersYTET MARIi CURIE-SKŁODOWSKIEJ W LUBLINIE

Dr hab. Jarosław Krajka, prof. UMCS | Kierownik Katedry
KATEDRA LINGWISTYKI STOSOWANEJ

Dr hab. Jarosław Krajka, prof. uczelni
Katedra Lingwistyki Stosowanej
Instytut Neofilologii UMCS

Recenzja poprawionej rozprawy doktorskiej mgr Agnieszki Gilewskiej pt. "Obraz Stanów Zjednoczonych i ich mieszkańców widziany oczami młodych Polaków: studium przypadku środowiska szkolnego w Elku" napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Lucyny Aleksandrowicz-Pędich w Instytucie Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Humanistycznospołecznego SWPS Warszawa, 2021, maszynopis stron 355

1. Ocena celu naukowego rozprawy i stopnia jego realizacji

Mgr Agnieszka Gilewska podejmuje w swojej rozprawie temat skomplikowany i ważny, a przy tym bardzo aktualny, jakim jest postrzeganie zjawiska amerykanizacji i antyamerykanizacji przez młodzież polską w wieku szkolnym, oraz, co bardziej istotne z punktu widzenia glottodydaktyki, sposobu rozwijania kompetencji interkulturowej w nauczaniu języka angielskiego w odniesieniu do Stanów Zjednoczonych. Mimo coraz większego zainteresowania zarówno kulturoznawców, językoznawców stosowanych jak i glottodydaktyków badaniami interdyscyplinarnymi, w szczególności odwołującymi się do socjologii, polityki językowej jak i dydaktyki szkolnej, stan wiedzy na ten temat, zwłaszcza w odniesieniu do realiów polskiej szkoły, pozostawia wiele do życzenia.

W tym kontekście należy rozważyć przedstawioną do recenzji rozprawę doktorską mgr Agnieszki Gilewskiej, obierającą sobie za główny cel zaprezentowanie sposobu postrzegania Stanów Zjednoczonych i ich mieszkańców przez młodych Polaków z rejonu ełckiego, przedstawienie źródeł pozyskiwania wiedzy o amerykańskiej kulturze, jak również zbadanie roli i miejsca wiedzy o Stanach Zjednoczonych w dokumentach programowych polskiej szkoły (podstawy programowe z języka obcego i innych przedmiotów, podręcznikach dopuszczonych do użytku).

Oceniając cele naukowe rozprawy i postawione hipotezy, można stwierdzić, że zostały one nakreślone odpowiednio, Autorka stosownie określiła lukę badawczą, a zamiysł pracy wypełnia znamiona nowatorskiego sposobu rozwiązania istotnego dla pracy multidyscyplinarnej (łączącej kulturoznawstwo, językoznawstwo stosowane – glottodydaktykę oraz socjologię) problemu, co w przypadku skutecznej realizacji badań stanowi przesłankę dla uznania ocenianej dysertacji za spełniającą wymogi stawiane rozprawom doktorskim. Wyniki badań, w zamiarze Autorki, miały na celu zweryfikować główną tezę, jakoby proponowane obecnie treści edukacyjne dotyczące wizerunku Stanów Zjednoczonych i ich mieszkańców oraz metody i formy prowadzenia zajęć, jak również dostępne w polskiej telewizji przekazy medialne dla młodych Polaków (seriale dla młodzieży, reklamy), nie służyły budowaniu realnego obrazu ani Stanów Zjednoczonych, ani mieszkańców tego kraju.

Wyżej wymieniony cel badawczy został zweryfikowany empirycznie w postaci badań ilościowych i jakościowych w postaci skierowanej do uczniów ankiety o charakterze testu diagnostycznego wiedzy kulturowej, wywiadów pogłębionych realizowanych w formule indywidualnej i grupowej oraz analizy podręczników.

Rozprawa przytacza dane, które po przeanalizowaniu pozwalają dowiedzieć się dużo więcej na temat tego, jak w badanej społeczności uczniowskiej postrzegane są Stany Zjednoczone i ich mieszkańcy, co ma istotne znaczenie biorąc pod uwagę obecność Amerykanów w życiu społeczności powiatu ełckiego z uwagi na stacjonujące na tym terenie siły wojsk amerykańskich.

Podsumowując tę część recenzji, należy stwierdzić, że Autorka generalnie skutecznie zrealizowała zamierzone cele, w szczególności dokonała zebrania, opracowania i zinterpretowania dużej ilości danych uzyskanych z badania ankietowego oraz wywiadów pogłębionych, które pozwoliły na nakreślenie bardzo szczegółowego obrazu analizowanego zjawiska.

2. Uwagi do struktury rozprawy i jej zakresu tematycznego

Przedstawiona do recenzji rozprawa stanowi ambitną w zamiarze próbę połączenia osiągnięć kulturoznawstwa, glottodydaktyki i socjologii w procesie badania percepcji wybranej kultury i jej przedstawicieli oraz wpływu nastawień uczniów na efektywność nauczania danego języka obcego.

W rozprawie można wyodrębnić część teoretyczną, składającą się ze wstępu, bardzo rozbudowanych dwóch rozdziałów stanowiących w zamiarze Autorki podbudowę teoretyczną dla badań własnych (Rozdział 1 poświęcony zjawisku amerykanizacji, zarówno w ujęciu teoretycznym jak i praktycznym, jak również definicji i typologii kultur), oraz Rozdział 2 zatytułowany „Kontekst pedagogiczny”, w którym znaleźć można podrozdziały poświęcone podstawie programowej, rozwijaniu kompetencji interkulturowej w warunkach szkoły podstawowej, treściom kulturowym w

podręcznikach, interakcjom uczniów z Internetem, powstawaniu stereotypów czy repertuariowi telewizyjnemu dla dzieci i młodzieży.

Pozostałą częścią pracy jest sprawozdanie z wieloetapowego badania empirycznego, które znaleźć można w bardzo rozbudowanym (około 100 stron) rozdziale trzecim. Badania zostały opisane w zgodzie z kanonem metodologicznym, z uwzględnieniem wszystkich istotnych aspektów umożliwiających ich replikację. Ponadto w rozprawie znaleźć można rozbudowaną (blisko 20-stronicową) bibliografię, dwa aneksy z narzędziami użytymi w badaniu oraz wyniki wszystkich ankiet w tabelach.

Kompozycję rozprawy należy ocenić pozytywnie, Autorka na ogół umiejętnie radzi sobie z trudnym zadaniem zbudowania podstaw teoretycznych dla interdyscyplinarnych badań własnych, w szczególności umiejętnie dobierając treści, teorie i modele z zakresu kulturoznawstwa. Należy zauważyć, że wskazane w recenzji pierwszej wersji problemy strukturalne, takie jak nadmiernie rozbudowany pierwszy rozdział, umiejscowienie w podrozdziale 1.6 informacji o żołnierzach amerykańskich w Ełku, umiejscowienie opisu zjawiska stereotypizacji zostały poprawione zgodnie ze wskazaniem Recenzenta. Po zmianach w części teoretycznej rozprawa prezentuje się znacznie lepiej – osobne rozdziały poświęcone wybranym zagadnieniom teoretycznym związanym z kulturą (rozdział 1) oraz amerykanizacją (rozdział 2) wpływają pozytywnie na recepcję pracy.

Pierwszą wersję rozprawy cechowało niewystarczające osadzenie argumentacji w założeniach europejskiej polityki językowej – aktualnie rozdział trzeci nie zaczyna się już od analizy polskiej podstawy programowej, jak to miało miejsce wcześniej, ale dowiadujemy się nieco w jaki sposób Europejski System Opisu Kształcenia Językowego

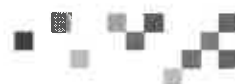

(zarówno oryginalny dokument z 2001 roku jak i tom uzupełniający z 2018 roku) wytycza kierunek dla działań dydaktycznych związanych z rozwijaniem kompetencji interkulturowej i komunikacyjnej. Niestety, opis jest dosyć pobieżny (jedynie 2 strony), wykonany z niewielką ilością odwołań do samych dokumentów, co w porównaniu z 8-stronicowym opisem treści kulturowych w podstawie programowej wywołuje jednak niedosyt.

Innym problemem natury strukturalnej wykazanym w recenzji pierwotnej wersji rozprawy był brak odpowiednio wyczerpującego odniesienia do narzędzi służących do rozwijania kompetencji interkulturowej uczniów takich jak Europejskie Portfolio Językowe czy Autobiografia Spotkań Międzykulturowych. EPJ jest w dalszym ciągu jedynie wspomniane w jednym akapicie w sekcji 3.1, a o ASM nie ma nawet żadnej wzmianki. Wydaje się, że ASM można było nawet zastosować jako gotowe narzędzie w badaniu quasi-eksperymentalnym.

Niektóre podrozdziały cechuje nieco chaotyczna argumentacja, Autorka bardzo chce poruszyć możliwie dużo wątków, jednak czasem nie zawsze podążanie za Jej tokiem myślenia jest możliwe – wydaje się, że rozdział trzeci zyskałby na przejrzystości, gdyby wprowadzono w nim sekcje poziomu trzeciego.

Mimo wskazanych powyżej niekonsekwencji natury strukturalnej, należy podkreślić, że Autorka umiejętnie radzi sobie z szerokim zakresem tematycznym obranym w rozprawie. Na szczególną uwagę zasługuje kompleksowe podejście do umiejscowienia Stanów Zjednoczonych w podstawach programowych różnych przedmiotów szkolnych, nie ograniczające się tylko do kontekstu języka angielskiego.

3. Uwagi do doboru i wykorzystania źródeł

Rozprawa odwołuje się do wyjątkowo szerokiej gamy właściwie dobranych źródeł, odzwierciedlających stan myśli naukowej w zakresie kulturoznawstwa i glottodydaktyki. Stan badań został przedstawiony z zachowaniem konwencji właściwych pracy naukowej, Autorka należycie odróżnia fragmenty prac innych autorów od własnej interpretacji lub wnioskowania na ich podstawie, choć niestety czasem nadużywa „cytowania z drugiej ręki”, co w odniesieniu do tak fundamentalnych autorów jak Sapir i Whorf, Trompenaars, Hymes czy McLuhan wydaje się być mało stosownym zabiegiem. Miejscami Autorka zbyt mało dyskutuje z przytaczanymi przez siebie definicjami, typologiami czy podejściami, co widać zwłaszcza w tych miejscach, gdzie kończy podrozdział długim cytatem blokowym.

Liczba źródeł skonsultowanych przy opracowaniu rozprawy robi duże wrażenie – blisko 20 stron pozycji bibliograficznych, bardzo dobrze oddających wszystkie dziedziny i obszary poruszane w pracy. Autorka nieco poprawiła dobór źródeł, pierwotne oparcie jednego z podrozdziałów wyłącznie na Żydek-Bednarczuk, Mikołowskim Pomorskim i Nikitorowiczu (którzy przecież nie są glottodydaktykami) zostało nieco poprawione, pojawiła się w bibliografii Weronika Wilczyńska oraz Krystyna Mihułka, choć obie Autorki jedynie z jedną pracą. Niewielka ilość zacytowanych glottodydaktyków interkulturowych to niestety pewien minus części teoretycznej.

Autorka poprawiła również technikę cytowania, likwidując przypadki wymieniania wielu badaczy „jednym tchem” bez pokazania kto z nich i w jakich pracach dochodzi do jakich konkretnie wniosków.

Podsumowując, stwierdzam z całą stanowczością, że Autorka należycie sprostала tak ambitnemu zadaniu, jakim było stworzenie podstaw teoretycznych dla własnych badań empirycznych.

4. Uwagi dotyczące metodologii badań

Badania własne przeprowadzone podczas przygotowania niniejszej rozprawy zostały zaprojektowane i zrealizowane w zgodzie z kanonami metodologii badań kulturoznawczych i glottodydaktycznych. Proces badawczy został właściwie osadzony w istniejącej literaturze przedmiotu. Na szczególną uwagę zasługuje troska Autorki o drobiazgowo wręcz omówienie uzyskanych danych. Dzięki temu rozprawę wyróżnia duży stopień szczegółowości analizy, co w połączeniu z wielością perspektyw badawczych (ankiety, pogłębione wywiady, analizy podręczników i podstaw programowych) równoważy niedosyt wywołany stosunkowo niewielką próbą badawczą przy ankiecie czy subiektywizmem podczas analizy podręczników.

Pewien niedosyt jednak budzi brak wykorzystania analiz statystycznych dla wspomagania procesu wnioskowania (co jest spowodowane niewielką, bo jedynie 53 osobową, próbą z jednej szkoły), brak mini-badania eksperymentalnego, chociażby obejmującego wdrożenie programu autorskiego z nauczaniem elementów kulturowych o Stanach Zjednoczonych w sposób uważany przez Autorkę za innowacyjny i właściwy czy wreszcie subiektywna analiza podręczników, zrealizowana bez zdefiniowanych uprzednio i przedstawionych kryteriów (chociażby porównania odniesień do kultury brytyjskiej i amerykańskiej). Z pewnością tego typu działania wzmocniłyby formułowane w pracy wnioski.

Podsumowując, dysertacja ukazuje wielką dbałość Autorki o zebranie dużej ilości danych przy pomocy różnych metod badawczych, zarówno ilościowych jak i jakościowych. Wielość zebranych danych pozwala na weryfikację założonych hipotez, co jest zrealizowane w miarę skutecznie.

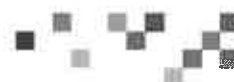
5. Ocena strony formalno-edytorskiej rozprawy

Rozprawa przygotowana jest dobrze pod względem formalno-edytorskim. Autorka należycie stosuje techniki pisania pracy naukowej, zachowując konsekwencję w zakresie używania technik typograficznych. Język pracy jest dojrzały, właściwy pracy naukowej, mgr Gilewska precyzyjnie definiuje opisywane zjawiska.

Bibliografia pracy oraz system odsyłaczy wewnątrztekstowych są przygotowane właściwie, ujednolicone do wybranej konwencji, choć Recenzent przyzwyczajony do konwencji APA odnotowuje brak zakresu stron w przypadku rozdziałów z monografii zbiorowych czy artykułów z czasopism.

Warstwa edytorska również jest do zaakceptowania, a niektóre wskazane w poprzedniej recenzji drobne błędy ortograficzne (np. Worf zamiast Whorf) zostały wyeliminowane. Szkoda jedynie, że w dalszym ciągu niektórzy autorzy nie są poprawnie napisani (np. Badura zamiast Bandury czy Rybicki zamiast Rybińskiego), rozdział 2 nie rozpoczyna się od nowej strony, w niektórych miejscach tekstu występują połączone wyrazy, autorzy czasem mają inne imiona w tekście, a inne w przypisie (Żurawski na s. 65) a wydawnictwo Macmillan nazywa się McMillan (s. 265).

6. Ocena ogólna pracy jest pozytywna.

Stwierdzam, że założone cele pracy zostały w pełni osiągnięte. W wyniku właściwie zaprojektowanych, przeprowadzonych i zrelacjonowanych badań empirycznych Autorka zweryfikowała postawione hipotezy.

Mimo pewnych wskazanych powyżej uchybień, głównie w zakresie struktury w części teoretycznej, dostrzegając istotne zmiany w strukturze rozprawy w stosunku do wersji pierwotnej oraz doceniając trud włożony w poprawę dysertacji, oceniam pracę doktorską mgr Agnieszki Gilewskiej pozytywnie, jako spełniającą kryteria stawiane rozprawom doktorskim przez Ustawę i stawiam wniosek o dopuszczenie Doktorantki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Lublin, 22.12.2021 r.

